

Ministerie van Landbouw, Visserij,
Voedselzekerheid en Natuur

*Leeswijzer Natura 2000 profielendocument – grutto broedvogel
Versie 16 december 2025*

Leeswijzer soortprofiel Natura 2000 grutto (broedvogel)

Colofon:

Dit document is een (digitale) uitgave van het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur en is opgezet met behulp van Sovon Vogelonderzoek Nederland. Dit document wordt uitgegeven ten behoeve van de aanbidding van de wijzigingsbesluiten die in december 2025 zijn gepubliceerd voor de grutto en het bijbehorende profiel voor de grutto als broedvogel.

Inhoud

Inhoud

1. Achtergrond.....	4
1.1. Achtergrond	4
1.2. Aanpak.....	4
2. Werkwijze	5
2.1. Bronnen.....	5
2.2. Gebruikte gegevens	5
2.3. Wijzigingen in opzet	6
3. Toelichting per onderdeel van vogelprofieltekst	7
Literatuur.....	12
Bijlage I. Indeling drukfactoren.....	13

1. Achtergrond

1.1. Achtergrond

Voor natuurbescherming en -herstel is goede informatievoorziening van essentieel belang. Welke natuur beschermd is onder Natura 2000, is te lezen in het 'Natura 2000-profielendocument'. Het Natura 2000-profielendocument bevat belangrijke informatie over de habitattypen en soorten van de Vogel- en Habitatrichtlijn met gebiedsbescherming. Dat wil zeggen, soorten waar in formele aanwijzingsbesluiten naar wordt verwezen. De profielen lichten de soorten en habitattypen toe, en bevatten onder andere informatie over kenmerken van een soort en het leefgebied, de verspreiding, de aantalsontwikkeling en de landelijke Staat van Instandhouding (SvI). De profielen dienen ter ondersteuning in een aantal Natura 2000-processen: beheerplannen, aanwijzing van gebieden en landelijke doelstellingen.

Voor de broedvogelfunctie van de grutto is eerder geen profiel opgesteld, omdat hiervoor nog geen instandhoudingsdoelen zijn vastgesteld. Ten behoeve van de 25 ontwerpbesluiten die in juli 2025 juli gepubliceerd worden, heeft het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur daarom de opdracht gegeven aan Sovon Vogelonderzoek Nederland (hierna: Sovon) om het soortprofiel voor de broedvogelfunctie van de grutto op te stellen.

Aangezien de publicatie van dit profiel vooruitloopt op de publicatie van geactualiseerde profielendocumenten voor andere soorten, wijkt de opbouw van dit profiel enigszins af van de profielen die reeds zijn gepubliceerd op natura2000.nl. Daarom is deze aanvullende leeswijzer opgesteld voor de broedvogelfunctie van de grutto. Deze leeswijzer bevat een technische beschrijving van de werkwijze en de gebruikte gegevens. Op deze manier is duidelijk hoe het huidige profiel tot stand is gekomen.

1.2. Aanpak

Bij het opstellen van dit profiel is in overleg met LVVN en WEnR beoordeeld aan welke randvoorwaarden de nieuwe indeling van de profielen moest voldoen. De huidige opbouw van dit profiel is daarbij kritisch beschouwd, waarbij is nagegaan in hoeverre er naast een actualisatie van de gegevens ook behoefte was aan een aanpassing van de huidige onderdelen en toevoeging van nieuwe onderdelen. Op basis hiervan wijkt de opzet van dit profiel af van de eerder gepubliceerde profielen. Onderhavige notitie bevat een technische beschrijving van de werkwijze en de gebruikte gegevens. Op deze manier is duidelijk hoe dit profiel tot stand is gekomen. Nadat de gebruikte bronnen zijn toegelicht, volgt per onderdeel van het profiel een beknopte beschrijving van de opzet en de gebruikte gegevens .

2. Werkwijze

2.1. Bronnen

Er is gebruik gemaakt van diverse recente publicaties waarin soortinformatie is gepresenteerd die gebruikt konden worden ten behoeve van de actualisatie van de profielen. Bij de gepresenteerde gegevens in de profielfragmenten is zoveel als mogelijk aangesloten op deze rapportages. De belangrijkste bronnen worden hieronder kort toegelicht. In paragraaf 2.2 wordt per onderdeel van het profiel nader onderbouwd van welke bronnen gebruik is gemaakt.

- *Bouwsteen A156 Grutto broedvogel 2025 (Sovon)*

Ten behoeve van de actualisatie van de doelensystematiek Natura 2000 zijn 'bouwstenen' (factsheets met kerninformatie) ontwikkeld voor de 115 soorten/populaties waarvoor gebieden zijn aangewezen (Sovon 2024). Ten behoeve van de ontwerp wijzigingsbesluiten voor de grutto is er nu ook een bouwsteen ontwikkeld voor de broedfunctie van de grutto. In deze bouwsteen wordt onder andere aangegeven wat de actuele Staat van Instandhouding (SvI, beoordeling 2022) is en wat de opgave is om te komen tot een landelijke gunstige SvI met daarbij een analyse van de drukfactoren en kansen op basis van maatregelen. Voor een nadere toelichting van de methodiek voor de bouwstenen wordt verwezen naar Vogel et al. (2024).

- *Vogelrichtlijnrapportage 2019-2024 van Nederland – status en trends van soorten*

In 2025 moet iedere EU-lidstaat op grond van Artikel 12 van de Vogelrichtlijn rapporteren over ontwikkelingen van de van nature in het wild voorkomende vogelsoorten in die lidstaat. Deze rapportage wordt gebruikt om te beoordelen in hoeverre de doelen van de Vogelrichtlijn voldoende worden nagestreefd en gehaald. Het gaat hierbij onder andere om statusinformatie over vogels op nationaal niveau betreffende het tijdvak 2019-2024, waaronder populatieschattingen en trends (Goutbeek et al. 2025). De vorige Vogelrichtlijnrapportage had betrekking op het tijdvak 2013 - 2018 (van Kleunen et al. 2020).

De gehanteerde periode voor populatieschattingen en trendbeoordelingen kan verschillen tussen de bovengenoemde bronnen. Dit hangt samen met de op het moment van opstellen meest recent beschikbare informatie evenals met keuzes voor de presentatie van de gegevens. Zo is de SvI niet jaarlijks vastgesteld (actualisatie ongeveer één keer in de zes jaar). Voor de beoordeling van de SvI zijn voor de 'actuele' populatieomvang gegevens uit het tijdvak 2015 -2020 gebruikt en de korte en lange termijntrend t/m 2020 (onderdeel 6.2 in profiel, zie paragraaf 2.4). Deze trendbeoordelingen kunnen dus afwijken van de in het profiel gepresenteerde gegevens over de aantalsontwikkeling (onderdeel 6.1, zie paragraaf 2.4) welke lopen t/m 2023. Hiervoor is de meest recent beschikbare informatie gebruikt, zoals gerapporteerd in de Vogelrichtlijnrapportage. Het is dan ook van belang om bij het gebruik van een schatting of trendindicatie de tijdperiode waarop ze betrekking heeft te vermelden.

2.2. Gebruikte gegevens

Voor dit profielendocument is gebruik gemaakt van een aantal databronnen: de vogelmeetnetten zoals georganiseerd in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) en de verspreidingsgegevens zoals opgenomen in de laatste vogelatlas (Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018). Dit zijn ook de gangbare informatiebronnen voor de Nederlandse periodieke rapportages aan de Europese Commissie over de voortgang van de realisatie van doelen van de Vogelrichtlijn (Goutbeek et al. 2025) en de bouwstenen.

Netwerk Ecologische Monitoring (NEM)

In het NEM werken overheidsorganisaties samen aan een efficiënte inwinning van natuurgegevens ten behoeve van natuurbeleid. Dit natuurbeleid omvat internationale, nationale en provinciale doelen waarvoor beleidsinformatie nodig is (CBS 2023). De meetprogramma's die zich richten op vogels worden georganiseerd door Sovon in samenwerking met het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), de provincies en Rijkswaterstaat. Er zijn meetprogramma's voor broedvogels en niet - broedvogels, die zijn opgebouwd uit meetnetten. Het meest gebruikte meetnet voor de broedvogelpopulatie van de grutto is hieronder kort samengevat. In sommige provincies of regio's (bijvoorbeeld zoete rijkswateren) worden binnen meetnetten extra steekproefgebieden onderzocht om betere uitspraken te kunnen doen op regionaal en provinciaal niveau.

- *Meetnet Broedvogels ofwel Broedvogel Monitoring Project (BMP):* hiermee worden de landelijke en provinciale ontwikkelingen en de ontwikkelingen per Vogelrichtlijngebied gevolgd, alsook de ontwikkelingen per landschapstype. Er wordt gewerkt met tellingen in meer dan 2000 vast omgrensde proefvlakken, variërend van enige tientallen tot enige 100-

en hectares. Er zijn verschillende varianten met een eigen lijst van te onderzoeken soorten (Boele *et al.* 2023).

Verspreidingsonderzoek (vogelatlas).

Periodiek vinden in Nederland zogenaamde atlasonderzoeken plaats om de (ontwikkelingen in) verspreiding landsdekkend vast te leggen en populatiegroottes van alle vogelsoorten te bepalen. De laatste vogelatlas is gepubliceerd in 2018 (Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018). De basisgegevens bestaan uit complete lijsten van soorten per atlasblok (5x5 km) en voor algemene soorten een gemodelleerde relatieve aantalsdichtheid op 1x1 km schaalniveau op basis van gerichte waarnemingen met een vaste tijdsinspanning in acht kilometerhokken gelegen op vaste posities in het atlasblok, gecombineerd met punttellingen in het centrum daarvan. Dit waarborgt een aselechte steekproef omdat met een vast grid van verplicht te onderzoeken kilometerhokken wordt gewerkt. Zo wordt uitgesloten dat vooral de beste vogelgebieden worden bezocht (Schekkerman *et al.* 2012, Sovon 2018).

2.3. Wijzigingen in opzet

Ten opzichte van de opzet van het profielendocument uit 2008 zijn er een aantal onderdelen anders opgebouwd binnen het profiel van de broedfunctie van de grutto. Dit komt, doordat de opbouw gelijk is aan de opbouw die aangehouden wordt bij de actualisatie van de bestaande profielen die momenteel plaatsvindt. Er is een driedeling binnen het profiel aangebracht tussen A. Algemeen, B. Bescherming en C. Voorkomen, Staat van Instandhouding, drukfactoren en maatregelen. Onderdeel A en B bevatten beschrijvingen van de soort, ondersoort, populatie of subpopulatie waar aanwijzingsbesluiten naar verwijzen als het gaat om de te beschermen soort en zijn leefgebied. Het eerste onderdeel (A) bevat daarbij de algemene informatie over de soort, waaronder de kenschets. Onderdeel B geeft aan wat de te beschermen soort is (status), en beschrijft kenmerken van het leefgebied van een soort. De onderdelen A en B vormen samen het kernprofiel. Het derde onderdeel (C) bevat achtergrondinformatie voor beheer; deze informatie kan aan verandering onderhevig zijn en daarom kan dit onderdeel vaker geactualiseerd moeten worden. In dit onderdeel wordt o.a. ingegaan op de aantalsontwikkeling, verspreiding en Staat van Instandhouding. Daarnaast is een aantal nieuwe onderdelen toegevoegd: actuele en potentiële drukfactoren en maatregelen.

Per onderdeel van het profiel volgt een beknopte beschrijving van de opzet en de gebruikte gegevens.

3. Toelichting per onderdeel van vogelprofieltekst

In de koptekst van het profiel is aangegeven of het deel van het profiel betrekking heeft op de grutto als broedvogel of de grutto als niet-broedvogel.

Titel

Bij de titel wordt de naam van de vogelsoort genoemd. Hierbij wordt de systematiek uit de Vogelrichtlijnrapportage gehanteerd (van Kleunen *et al.* 2020, Goutbeek *et al.* 2025). Hierin wordt overeenkomstig de Europese Unie de taxonomische indeling en naamgeving uit 'The List of Birds of the European Union' gevolgd. Gegeven wordt:

- Soortcode (EU-Natura 2000-code)
- Nederlandse naam
- Wetenschappelijke naam

A. Algemeen

1. Kenschets

1.1 Beschrijving

Het onderdeel beschrijving bevat een toelichting op de volgende onderdelen:

- Een korte beschrijving van de karakteristieke kenmerken/eigenschappen van de soort.
- Het voorkomen in Nederland (broedvogel, doortrekker, overwinteraar, standvogel).
- Indien relevant of het hier gaat om een ondersoort.
- Het overwinteringsgebied wordt genoemd.
- Naast de beschrijving wordt een foto van de soort weergegeven, afkomstig van Stichting Saxifraga (www.saxifraga.nl).

1.2 Relatief belang binnen Europa

Het relatief belang binnen Europa geeft aan welk aandeel van de EU en Europese populatie in Nederland voorkomt, en is een indicatie van de mate waarin Nederland een bijdrage levert aan een gunstige staat op het niveau van het Europese netwerk. Het profiel geeft de onderbouwing bij deze beoordeling, hetgeen verschilt tussen broedvogels en niet-broedvogels.

De Nederlandse populatie wordt afgezet tegen zowel de populatieomvang in de Europese Unie (EU) als tegen de Europese populatie (exclusief Europees Rusland).

- De populatieschatting in de EU is gebaseerd op de laatste gepubliceerde Vogelrichtlijnrapportage, welke betrekking heeft op het tijdvak 2013 -2018 (<https://nature-art12.eionet.europa.eu/article12/>). Ten tijde van opstellen van dit profiel, waren de EU-schattingen van de nieuwe Vogelrichtlijnrapportage (2019-2024) nog niet beschikbaar. De EU-schatting is gecorrigeerd voor de aantallen in het Verenigd Koninkrijk, sinds 2020 geen lid meer van de EU.
- Populatieschatting in Europa: gebaseerd op de schattingen ten behoeve van de Europese Rode Lijst (Birdlife International 2021). De gegevens die hieraan ten grondslag lagen zijn voor de EU-landen afkomstig uit de Vogelrichtlijnrapportage (tijdvak 2013 -2018). Schattingen uit andere Europese landen, o.a. Europees Rusland, zijn via Birdlife International verkregen. Gezien het enorme areaal van Europees Rusland, de grote onzekerheid rondom de schatting voor de meeste soorten die hier voorkomen (met als consequentie heel grote marges voor de aandelen met en zonder deze populatie) en de relatief geringe relatie tussen de Nederlandse en Russische populaties (bijv. met betrekking tot Flyways ¹) zijn de getallen voor het aandeel van de Nederlandse populatie ten opzichte van de Europese populatie exclusief de Russische populatie bepaald.

De schattingen in de EU en Europa worden weergegeven als een range (minimum en maximum aantal broedparen). Het relatief belang wordt uitgedrukt als het aandeel (percentage) van Nederland in de broedpopulatie van de EU en Europa. Hiervoor zijn de minimale en maximale schatting van de Nederlandse broedpopulatie afgezet tegen de gemiddelde EU- en Europese populatie, waarbij de range is afgerond op hele procenten. De Nederlandse schatting is ontleend aan de

¹ Een Flyway is een vliegroute die door grote aantallen vogels wordt gebruikt tijdens de trek tussen hun broedgebieden en hun overwinteringsplaatsen.

Vogelrichtlijnrapportage, tijdvak 2013-2018 (van Kleunen *et al.* 2020), aangezien dit ook de periode is waar de EU en Europese schatting op zijn gebaseerd.

1.3 Aandeel van de populatie in Vogelrichtlijngebieden

In dit onderdeel wordt aangegeven welk aandeel van de populatie zich in Vogelrichtlijngebieden met een instandhoudingsdoelstelling voor de soort bevindt, bijvoorbeeld:

- Broedvogel: *'De broedpopulatie van de grote stern omvatte naar schatting gemiddeld 17.500 paren in de periode 2016-2021, waarvan zich ca. 48% in Vogelrichtlijngebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort bevond.'*
- Niet-broedvogel: *'Het gemiddelde seizoensgemiddelde van de tafeleend betrof 21.600 vogels in de periode 2015/16-2020/21, waarvan zich ca. 54% binnen Vogelrichtlijngebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort bevond.'*

Zie ter aanvulling op dit onderdeel de tabel op de soortpagina van Natura2000.nl, waarin de gebieden worden genoemd waar de soort een instandhoudingsdoelstellingen heeft. Daar wordt ook verwezen naar de gebiedenpagina op de website van SOVON: [Gebiedsinformatie | Sovon Vogelonderzoek](#), waar gevalideerde cijfers uit het landelijke Netwerk Ecologische monitoring jaarlijks toegankelijk wordt gemaakt voor breed maatschappelijk gebruik

B. Bescherming

2. Status

De status bestaat uit de volgende onderdelen:

- Nederlandse naam, wetenschappelijke naam (EU-code).
Wanneer er sprake is van meerdere ondersoorten binnen Nederland die onder de bescherming van Natura 2000 vallen, dan worden deze hier vermeld. Wanneer er sprake is van één ondersoort die binnen Nederland voorkomt, dan wordt deze niet genoemd onder status, maar bij de kenschets.
- Hier wordt aangegeven onder welke categorie de soort wordt beschermd: 'Genoemd in bijlage I van de Vogelrichtlijn (artikel 4.1)' of 'Niet in bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogel'. Bij niet in bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogels zoals de grutto geldt het jaar van de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn, 1981.
- Hier wordt ook aangegeven of de soort van belang is voor Natura 2000-gebieden als broedvogel, niet-broedvogel of beide.

3. Ecologie

3.1 Algemene beschrijving leefgebied

In deze tekst wordt er ingegaan op de ecologische vereisten (leefgebied, voedsel en rust). Daarnaast is er een beschrijving van het leefgebied met onderscheid tussen broed-, foerageer- en rusthabitat.

3.2 Broedecologie

Dit onderdeel geeft een korte duiding van de broedecologie, waarbij het met name gaat om specifieke eisen die aan de nestplaats worden gesteld.

3.3 Voedsel

Hier wordt een beknopte toelichting van de voedselkeuze gegeven.

C. Voorkomen, Staat van Instandhouding, drukfactoren en maatregelen

4. Huidig voorkomen

- Hier wordt een populatieschatting gegeven voor de jaren 2021-2023. Een uitgebreide toelichting en onderbouwing van de schattingen wordt gegeven in Goutbeek *et al.* (2025).
- Er wordt een korte beschrijving gegeven van het voorkomen in Nederland.
- De best beschikbare recente verspreidingskaart met de meest complete dekking zoals weergegeven op de soortpagina van de Sovon website (<https://stats.sovon.nl/>). De op de kaart weergegeven periode sluit niet aan op de periode van de erboven genoemde populatieschatting, omdat de verspreidingskaart is opgesteld op basis van de Vogelatlas van Nederland (Sovon 2018).

5. Beoordeling landelijke Staat van Instandhouding

5.1 Trends en ontwikkelingen

- Wanneer in het profiel over 'trend' gesproken wordt, dan heeft dit betrekking op de populatietrend (aantalsontwikkeling), tenzij anders vermeld. Dit onderdeel start met de trendindicatie uitgesplitst naar de lange termijn (sinds de start van reeks) en de korte termijn (recente 12 jaar). Deze is gebaseerd op de classificatie zoals die binnen de Netwerk Ecologische Monitoring (NEM)-meetnetten wordt gehanteerd (tabel 6.1, Hornman *et al.* 2024, Boele *et al.* 2024). De in het profiel weergegeven trendperiode sluit aan op de Vogelrichtlijnrapportage (Goutbeek *et al.* 2025), en loopt t/m 2023.

Tabel 1. Klasse-indeling van trendindicatie in NEM-meetnetten met gebruikte criteria, omschrijving en symbolen.

symbool	omschrijving	criterium
++	sterke toename	significante toename met >5% per jaar (minimaal verdubbeling in 15 jaar)
+	matige toename	significante toename met ≤5% per jaar
0	stabiel	geen significante aantalsverandering
-	matige afname	significante afname met ≤5% per jaar
--	sterke afname	significante afname van >5% per jaar (minimaal halvering in 15 jaar)
~	onzeker	geen betrouwbare trendclassificatie mogelijk

- Na de trendindicatie volgt een toelichting op de trend en indien bekend verklaringen die hieraan ten grondslag kunnen liggen. Deze informatie is gebaseerd op literatuur waarbij er indien nodig aangevuld met recente informatie uit broedvogelrapporten van Sovon (Boele *et al.* 2024). Aan het eind wordt verwezen naar de soortpagina op de Sovon-website voor meer trendinformatie. Merk op dat de trendindicaties op de soortpagina jaarlijks worden geactualiseerd, waardoor deze op termijn kunnen afwijken van de informatie in het profiel. Het is dan ook van belang om altijd na te gaan op welke periode een trendindicatie betrekking heeft, aangezien dit mogelijke verschillen kan verklaren.
- De trendgrafieken zijn gebaseerd op de meetnetten van Sovon en lopen t/m 2023. De trend wordt weergegeven als een index.

5.2. Beoordelingsaspecten Staat van Instandhouding 2022

De beoordeling van de Staat van Instandhouding (SvI) in 2022 wordt per aspect kort toegelicht. Er wordt hierbij kort gerefereerd naar de Gunstige Referentiewaarde. Het gaat hierbij om de geadviseerde waarde door Sovon die vooralsnog niet is vastgesteld. Duidelijk is al wel dat een gunstig niveau hoger ligt dan de huidige populatie.

Een uitgebreide toelichting en onderbouwing van de beoordeling is te lezen in 'Bouwsteen A156 Grutto broedvogel 2025 (Sovon)' en 'Methodiek voor de bepaling van de staat van instandhouding van vogels' (Vogel *et al.* 2021). Aangezien de SvI eens in de ongeveer zes jaar wordt geactualiseerd, loopt de hiervoor gehanteerde periode voor populatieschattingen en trends niet parallel aan de meest recent beschikbare gegevens die elders in het profiel worden weergegeven. Voor de SvI beoordeling in 2022 was data t/m 2020 beschikbaar. Dit kan daarmee afwijken van de bij 6.1 gerapporteerde trend, die aansluit op de VR-rapportage, en loopt t/m 2023 (zie ook paragraaf 2.1).

5.3 Landelijke Staat van Instandhouding

De totaal beoordeling van de landelijke SvI in 2022 wordt hier benoemd. Tevens worden in tabelvorm de eerdere SvI-beoordeling uit 2013 weergegeven. Daarbij wordt benadrukt dat vergelijkingen met eerdere beoordelingen moeilijk te interpreteren zijn door verschillen in systematiek. Ook is er bij de beoordeling van het aspect populatie in 2022 gebruik gemaakt van sinds 2006 beschikbaar gekomen nieuwe gegevens en informatie, correcties en voortschrijdend inzicht m.b.t. de in Nederland aanwezige vogelpopulaties (zie ook van Kleunen *et al.* 2017). De volgende SvI-beoordelingen worden weergegeven, met daarbij de bron:

- 2013 (Vogel *et al.* 2013)
- 2022 (Sovon 2024)

6. Drukfactoren

In dit onderdeel zijn (potentiële) drukfactoren opgenomen, ter ondersteuning van beheer. Het gaat hierbij om relevante informatie op basis van ecologische kennis. Voor het overzicht van de drukfactoren is gebruik gemaakt van informatie uit 'Bouwsteen A156 Grutto broedvogel 2025 (Sovon)' die gelijktijdig wordt gepubliceerd. Bij het opstellen van de bouwstenen heeft een beknopte literatuurstudie plaatsgevonden. Hierbij is in ieder geval gebruik gemaakt van (regionale) avifauna's, de vogelatlas (Sovon 2018), de broedvogel- en watervogelrapporten van Sovon en soortspecifieke publicaties evenals internationale standaardwerken (bijv. Keller *et al.* 2020).

Voor de definiëring is een standaard lijst gehanteerd, ontwikkeld door provincies en WEnR (zie bijlage II¹). De drukfactoren worden ook in deze volgorde gepresenteerd.

De drukfactoren die in dit profiel beschreven worden, gaan specifiek in op de broedfunctie. Er is daarbij een check gedaan voor de gevoeligheid voor verstoring (Krijgsveld *et al.* 2022), vogelgriep (Slaterus *et al.* 2022, 2024) en aanvaringen met windturbines en/of hoogspanningslijnen (Buij *et al.* 2020).

Invloeden van buiten Nederland

Hier is aangegeven of er omstandigheden zijn die specifiek in het buitenland spelen en van invloed (kunnen) zijn op de populatie van de soort in Nederland.

¹ Ten tijde van de start van het opstellen van de bouwstenen in 2021 was er een conceptversie van de drukfactoren lijst beschikbaar. Deze kan afwijken van de definitieve lijst van drukfactoren zoals deze in 2024 is gepubliceerd (Mathijssen & Jongbloed 2024).

7. Maatregelen voor beheer, herstel en uitbreiding

In dit onderdeel wordt ter ondersteuning van beheer een overzicht gegeven van mogelijke maatregelen die ingezet zouden kunnen worden ten behoeve van beheer, herstel en uitbreiding van de soort.

Voor het invullen van de beschikbare kennis over maatregelen is gebruik gemaakt van 'Bouwsteen A156 Grutto broedvogel 2025 (Sovon)' en de bronnen waarnaar verwezen wordt in het profiel. In de profielendocumenten zijn de maatregelen beknopt in tabelvorm opgenomen met onderscheid tussen 'regulier beheer', 'preventie of herstel' en 'uitbreiding':

- Regulier beheer: maatregelen die nodig zijn om het leefgebied van een soort te behouden onder normale omstandigheden, dus zonder externe drukfactoren.
- Preventie of herstel: aanvullende maatregelen gericht op drukfactoren, gericht op het voorkomen of terug draaien van verslechtering
- Uitbreiding: maatregelen gericht op uitbreiding van het leefgebied.

Deze maatregelen gaan vooralsnog alleen in op de broedfunctie van deze soort.

8. Bronnen

Specifieke bronnen worden hier vermeld, waar in de profieltekst zelf naar verwezen wordt. De wijze van bronverwijzing volgt de interne richtlijnen van Sovon, die voor literatuurlijsten in alle zowel interne als externe publicaties wordt gebruikt.

Literatuur

- Birdlife International. 2021. European Red List of Birds. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- Boele A., Vergeer J.W., van Bruggen J., Goffin B., Kavelaars M., Louwe Kooijmans J., Koffijberg K. & van Kleunen A., Schoppers J., van Turnhout C. & Jansen D. 2023. Broedvogels in Nederland in 2022. Sovon-rapport 2023/40. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Boele A., Vergeer J.W., van Bruggen J., Goffin B., Koffijberg K., van Oostveen C., Schoppers J. & Jansen D. 2024. Broedvogels in Nederland in 2023. Sovon-rapport 2024/40. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Buij R., Jongbloed S., van der Jeugd H., Klop E., Lagerveld S., Limpens H., Meeuwssen H., Ottburg F., Schippers P., Tamis J., Verboom J., van der Wal T., Wegman R., Winter E. & Schotman A. 2020. Kwetsbare soorten voor energie-infrastructuur in Nederland; Overzicht van effecten van hernieuwbare energie-infrastructuur en hoogspanningsleidingen op de kwetsbaarste soorten vogels, vleermuizen, zeezoogdieren en vissen, en oplossingsrichtingen voor een natuurinclusieve energietransitie. Wageningen Environmental Research Rapport 2883.
- CBS. 2023. Meetprogramma's voor flora en fauna: kwaliteitsrapportage NEM over 2022. Centraal Bureau voor de Statistiek. Den Haag/Heerlen.
- Goutbeek A., Foppen R., Hornman M., Kampichler C., Sierdsema H., van Winden E. & Zoetebier D. 2025. Vogelrichtlijnrapportage 2019-2024 van Nederland – status en trends van soorten. Sovon-rapport 2025/76. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Keller V., Herrando S., Voříšek P., Franch M., Kipson M., Milanese P., Martí D., Anton M., Klvaňová A., Kalyakin M.V., Bauer H.-G. & Foppen R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.
- van Kleunen A., Foppen R. & van Turnhout C. 2017. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Sovon-rapport 2017/34. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- van Kleunen A., van Roomen M., van Winden E., Hornman M., Boele A., Kampichler C., Zoetebier D., Sierdsema H. & van Turnhout C. 2020. Vogelrichtlijnrapportage 2013 -2018 van Nederland - status en trends van soorten. WOt-technical report 172. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen/Wageningen University & Research, Wageningen.
- Krijgsveld K.L., Klaassen B. & van der Winden J. 2022. Verstoring van vogels door recreatie. Literatuurstudie van verstoringsevoeligheid en overzicht van maatregelen. Deel 1 hoofdrapport & deel 2 soortbesprekingen. Uitgave Vogelbescherming Nederland, Zeist.
- Mathijssen P.J.H. & Jongbloed R.H. 2024. Standaardlijsten drukfactoren en maatregelen; Voorstel voor een Nederlandse standaardlijst van drukfactoren en herstelmaatregelen en vertalingen naar de Europese codelijsten. Wageningen, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOT-technical report 256.
- Schekkerman H., van Turnhout C., van Kleunen A., van Diek H. & Altenburg A. 2012. Naar een nieuwe vogelatlas: achtergronden van de veldwerkopzet. Limosa 85: 133-141.
- Slaterus R., Schekkerman H., Kleyheeg E., Sierdsema H. & Foppen R. 2022. Impact van hoogpathogene aviaire influenza op vogelpopulaties in Nederland. Sovon-rapport 2022/90. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Slaterus R., Bresser S. & Brinkman C. 2024. Hoogpathogene aviaire influenza als bedreiging voor vogelpopulaties in Nederland. Sovon-rapport 2024/19. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- SOVON & CBS. 2005. Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 -netwerk. SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2018. Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Tweede druk. Kosmos Uitgevers. Utrecht/Antwerpen.
- Vogel R.L., Bouwma I., Koese B., Kranenbarg J., La Haye M., Odé B., Sierdsema H., Sparrius L., Verburg P. & Zollinger R. 2013. Het belang van Nederland buiten de Ecologische Hoofdstructuur voor soorten van de Vogelrichtlijn en van bijlage V van de Habitatrichtlijn. Sovon-rapport 2013.015. Sovon, Nijmegen.
- Vogel R., Foppen R., van den Bremer L., van Turnhout C.A.M. & van Roomen M. 2021. Methodiek voor de bepaling van de staat van instandhouding van vogels. Sovon-rapport 2021/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Vogel R., Foppen R. & van den Bremer L. 2024. Methodiek Bouwstenen soorten van de Vogelrichtlijn ten behoeve van de VHR-opgave. Sovon-rapport 2024/105. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Geraadpleegde websites

Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2024. Bouwstenen ten behoeve van de VHR-opgave.
<https://stats.sovon.nl/pub/publicaties?search=&auteur=&source=1&type=12&year=&euring=>.
Geraadpleegd in de periode november 2024 - april 2025.

Bijlage I. Indeling drukfactoren

Hoofdcategorie	Subcode	Drukfactor	Beschrijving drukfactor
abiotische processen	FA1	Vermesting (bodem, water), incl. N-depositie (NOx en NH3)	Vermesting betreft elke extra aanvoer van voedingsstoffen, met name stikstof en fosfaat. Het kan gaan om aanvoer door de lucht (droge en natte neerslag van ammoniak en stikstofoxiden) of nitraat- en fosfaataanvoer door het oppervlaktewater. Ook verhoogde mineralisatie, dat wil zeggen de omzetting van plantenresten en humus tot voedingsstoffen en CO ₂ , leidt tot vermesting.
abiotische processen	FA2	Verzuring (bodem, water)	Als er stoffen in het milieu terecht komen die leiden tot het zuurder worden van de lucht, neerslag, bodem, oppervlaktewater of grondwater spreken we van verzuring. Dit leidt tot een directe of indirecte afname van de buffercapaciteit (het neutralisatievermogen) van bodem of water. Op termijn resulteert dit proces in een daling van de zuurgraad. Hierdoor zullen voor verzuring gevoelige soorten verdwijnen, wat kan resulteren in een verandering van het habitatype en daarmee mogelijk het verdwijnen van typische (dier)soorten.
abiotische processen	FA3	Verontreiniging (lucht, bodem, water), pesticiden	Er is sprake van verontreiniging wanneer stoffen, die onder natuurlijke omstandigheden niet of in zeer lage concentraties voorkomen, door menselijke activiteiten in een gebied terechtkomen. Het gaat om een zeer brede groep van ecosysteem/gebiedsvreemde stoffen: organische verbindingen, zware metalen, schadelijke stoffen die ontstaan door verbranding of productieprocessen, straling (radioactief en niet radioactief), geneesmiddelen, endocrien werkende stoffen etc.
Hoofdcategorie	Subcode	Drukfactor	Beschrijving drukfactor

abiotische processen	FA4	Verzoeting	Verzoeting treedt op als het chloridegehalte in het water afneemt, en niet meer geschikt is voor de beoogde zoute of brakke natuurtypen.
abiotische processen	FA5	Verzilting	Verzilting treedt op als het water te zout/chloriderijk is voor een optimaal grondgebruik of voor zoete natuurtypen. Verzilting komt voor over het gehele spectrum tussen zoet (<200 mg Cl/l) en zeer zout (> 30.000 mg Cl/l) en is niet beperkt tot zout en brak water.
abiotische processen	FA6	Vertroebeling (water)	Vertroebeling van het water door bijvoorbeeld baggeren hetgeen de lichtdoorlaatbaarheid van het water en het zicht onder water verstoort.
abiotische processen	FA7	Verdroging (bodem)	Er is sprake van verdroging als door menselijk ingrijpen de actuele grondwaterstand lager is dan de gewenste grondwaterstand (weersomstandigheden, bijvoorbeeld de effecten van een droge zomer, tellen niet mee). Als gevolg hiervan ontstaat een vochttekort bij planten die juist van grondwater afhankelijk zijn. Daarnaast treden er veranderingen op doordat de aard en de beschikbaarheid van voedingsstoffen veranderen. Hoe droger het gebied, des te hoger de mate van doorluchting van de bodem. Bacteriën zijn daardoor beter in staat organisch materiaal af te breken. Hierdoor komt onder meer stikstof in nitraatvorm als voedingsstof vrij. Verdroging leidt daardoor in sommige gebieden (bijvoorbeeld op veengronden) tot vermessing en tot een niet-omkeerbare verandering in de bodem: bodemdaling.
abiotische processen	FA8	Dynamiek grondwater (fluctuaties, kwel)	Er zijn ook gebieden waar verdroging kan optreden zonder dat de grondwaterstand in de ondiepe bodem daalt. Het gaat daarbij om gebieden waar van oudsher grondwater omhoogkomt. Dit water heet kwelwater. Kwelwater is water dat elders in de bodem is geïnfiltreerd en dat naar het laagste punt in het landschap
Hoofdcategorie	Subcode	Drukfactor	Beschrijving drukfactor

			stroomt. Kwelwater heeft dikwijls een bijzondere samenstelling: het is rijk aan ijzer en calcium, arm aan voedingsstoffen en niet zuur, maar gebufferd. Er kan te veel en te weinig grondwaterdynamiek zijn.
abiotische processen	FA9	Dynamiek oppervlaktewater/ water (peilen, inundaties, stroming) zout getij,	Verschillen in stroomsnelheid (langzaam of snel) en dimensies (van bovenloop tot riviertje) leiden tot duidelijke verschillen in levensgemeenschappen en kenmerkende soorten hiervan. Door verandering in stroomsnelheid verdwijnen kenmerkende soorten en levensgemeenschappen. Dit treedt bijvoorbeeld op bij kanalisatie van beken. Overstromingen zijn van invloed op de vochttoestand, de zuurgraad, de voedselrijkdom en het zoutgehalte van een gebied. Een verandering in overstromingsfrequentie heeft dus invloed op de genoemde factoren. Voor een voedselarme vegetatie bijvoorbeeld leidt een toenemende overstroming met voedselrijk water tot vermeting: verrijking van de bodem en daardoor verruiging van de vegetatie. Bij boezemlanden die regelmatig worden overstroomd leidt een afname van de overstromings-frequentie tot verzuring van de bodem, waardoor basenminnende plantensoorten kunnen verdwijnen. Langdurige overstroming kan leiden tot zuurstofgebrek in de wortels van planten waardoor planten kunnen afsterven. Er kan te veel of te weinig oppervlaktewaterdynamiek zijn.

Hoofdcategorie	Subcode	Drukfactor	Beschrijving drukfactor
abiotische processen	FA10	Dynamiek wind	Optreden van regelmatige, maar niet geheel voorspelbare of manipuleer-bare opzetting (en afwaaiing) van waterpeilen in grotere wateren met lange strijklengtes, waardoor loef- en lijzijde van de wateren een vegetatie-ontwikkeling laten zien die de overheersende hardere wind-richtingen representeert. Gewenste verstuiwing toestaan in de bredere duingebieden.
abiotische processen	FA11	Klimaat zeespiegelstijging	Verandering van temperatuur en neerslag. Drogere zomers en nattere winters. Weerextremen. Rijzing van de zeespiegel.
biotische processen	FB1	Predatie	Dynamiek tussen predatoren en prooidieren. Bij weidevogels een probleem (vossen, marters, verwilderde katten, etc.).
biotische processen	FB2	Natuurlijke begrazing	Over- of onderbegrazing. Overbegrazing kan verjonging van bossen tegengaan. Onderbegrazing kan leiden tot verruiging van de vegetatie. Begrazing is ook een vorm van beheer.
biotische processen	FB3	Concurrentie met invasieve exoten	Verbreiding van planten en diersoorten wordt als een storende factor ervaren als zij op grond van de natuurlijke en/of oorspronkelijke verspreiding in een gebied niet voorkomen. Introductie van niet inheemse soorten door de mens kan bewust of onbewust plaatsvinden.
biotische processen	FB4	Ziekten	Sterfte door ziekte, zoals bijvoorbeeld virussen.
biotische processen	FB5	Spontane ontwikkeling (successie)	Natuurlijke successie. Verandering van soortensamenstelling van gemeenschappen.
directe antropogene drukfactoren	FD1	Verstoring door aanwezigheid (recreatie, honden, scheep-vaart, vliegbewegingen)	De aanwezigheid van mensen (eventueel in gezelschap van honden of andere huisdieren) kan tot verstoring van het normale gedrag van soorten leiden. Een bekend voorbeeld waarbij de aanwezigheid van mensen tot verstoring kan leiden is (water)recreatie. Relatief goed onderzocht zijn de effecten van recreatie op broedvogels. Van broedvogels is bekend dat afhankelijk van de recreatiedruk gebieden langs druk bezochte paden lagere dichtheden en een verminderd reproductiesucces

Hoofdcategorie	Subcode	Drukfactor	Beschrijving drukfactor
			hebben. Ook zijn negatieve effecten bekend van (water)recreatie op het foerageren van vogels en zoogdieren.
directe antropogene drukfactoren	FD2	Verstoring door geluid van verkeer (druk wegverkeer, drukke zeescheepvaart)	Voor sommige soortgroepen zijn nadelige effecten van geluidsbelasting bekend. Van broedvogels is bijvoorbeeld bekend dat gebieden met een te hoge geluidsbelasting vermeden worden en dat het reproductiesucces in deze gebieden lager is dan in ongestoorde gebieden.
directe antropogene drukfactoren	FD3	Verstoring door opgaande bouwsels	De aanwezigheid van bebouwing (bijvoorbeeld een bedrijventerrein) kan tot verstoring van soorten door mensen leiden.
directe antropogene drukfactoren	FD4	Lichtverstoring	Kunstmatige verlichting van de nachtelijke omgeving kan tot verstoring van het normale gedrag van soorten leiden.
directe antropogene drukfactoren	FD5	Sterfte door infrastructuur (verkeersslachtoffers, aanvaringen opgaande bouwsels, incl. windturbines + hoogspanningsmasten en -leiding)	Sterfte door aanvaringen met voertuigen, windmolens etc.
directe antropogene drukfactoren	FD6	Directe sterfte door jacht, stroperij, roofvogelvervolging, plantenroof	Sterfte door bejaging, stroperij, illegaal oogsten etc..

Hoofdcategorie	Subcode	Drukfactor	Beschrijving drukfactor
directe antropogene drukfactoren	FD7	Verlies van leefgebied door inrichtingsprojecten (bebouwing, wegenbouw etc.)	Verlies aan leefgebied is evident van invloed op planten- en diersoorten. Door afname van het beschikbare oppervlak neemt ook het aantal individuen van een soort af. Om duurzaam te kunnen voortbestaan moet elke soort uit een minimum aantal individuen bestaan; bij diersoorten wordt meestal van een minimum aantal paartjes (reproductieve eenheden) gesproken. Wanneer een populatie te klein wordt neemt de kans op uitsterven toe, zeker als deze populatie geen onderdeel uitmaakt van een samenhangend netwerk van leefgebieden. Bij een populatie die uit te weinig individuen bestaat, neemt ook de kans op inteelt toe en dus de genetische variatie af. Hierdoor wordt een populatie kwetsbaar voor veranderingen ten gevolge van bijvoorbeeld predatie, extreme seizoensinvloeden of ziekten. Ook is bij kleine leefgebieden de grens met het omringende landschap relatief langer. Hierdoor neemt de invloed van de directe omgeving op de abiotische gesteldheid van het leefgebied toe. De kwaliteit van het leefgebied kan daardoor worden aangetast.
directe antropogene drukfactoren	FD8	Versnippering van leefgebied inrichtingsprojecten of intensivering van landgebruik	Versnippering betreft het uiteenvallen van het leefgebied van een soort in meerdere kleinere, ruimtelijk gescheiden leefgebieden. Door versnippering zijn veel oor-sprongelijke populaties uiteengevallen in een netwerkpopulatie. Bij voortgaande versnippering kan zo'n netwerkpopulatie verder uiteenvallen in een reeks kleinere populaties die geen onderling contact meer hebben.
terreinbeheer & landgebruik	FT1	Natuur- en landschapsbeheer (beheermaatregelen)	Te intensief of te extensief beheer (maaïen, plaggen, branden, etc.).
terreinbeheer & landgebruik	FT2	Bosbeheer (houtoogst)	Te intensief of extensief beheer (kappen, uitdunnen, etc.).
terreinbeheer & landgebruik	FT3	Water- en kustbeheer (schonen, baggeren, kustsuppletie)	Baggeren van sloten, maaïen van oevers, etc..
terreinbeheer & landgebruik	FT4	Visserij (onttrekking, bodemvernietiging)	Het onttrekken van vis en bodemberoering.

Hoofdcategorie	Subcode	Drukfactor	Beschrijving drukfactor
externe drukfactor	FE		Drukfactor die buiten Nederland ligt bijvoorbeeld bij migrerende soorten zoals trekvogels.
andere drukfactoren	FX	..	Onder elke categorie mag een drukfactor worden toegevoegd, mits er een korte toelichting op wordt gegeven.